

De hopeloze tweedracht van de Palestijnen

De Palestijnen zijn hun eigen grootste tegenstanders. Hun diepgewortelde verdeeldheid is verlamrend en bedreigend. Maar niemand wil dat zien, stelt historica Els van Diggele. “Het is tijd voor realiteitszin.” Waarom de Palestijnen elkaar meer haten dan de Joden.

TEKST: ADDIE SCHULTE • FOTO'S: CLAUDIA KAMERGORODSKI

Soms zeggen mensen iets wat je niet verwacht. Ghazi Hamad was minister namens Hamas en dus een geharnast tegenstander van Israël. Maar hij heeft ook keiharde kritiek op de Palestijnen. “Het leven in Gaza is een en al ellende. Vertel jij me wat deze stank, de chaos, wetteloosheid en anarchie, de moordpartijen, familievetes en diefstal van land, ons ongeorganiseerde verkeer – wat dit allemaal te maken heeft met de bezetting?” Het vertrek van Israël heeft de Palestijnen in Gaza niet geholpen, zegt hij.

Hij is niet de enige Palestijn die verzucht dat het ‘onder Israël beter was’. Het is een van de opvallende geluiden die Els van Diggele optekende in meer dan tweehonderd interviews die ze op de Westelijke Jordaanoever en in Gaza voerde. Voor haar onderzoek naar de verdeeldheid van de Palestijnen woonde ze een jaar lang in Ramallah. Ze verdiepte zich in de actuele politieke strijd en de geschiedenis, maar beschrijft ook de kleine dagelijkse ergernissen en vooral de destructieve manier waarop de Palestijnen met elkaar omgaan.

Ze moest voorzichtig werken, want praten over verdeeldheid ligt zeer gevoelig. Ze stuitte op argwaan, werd voor spion aangezien, kreeg de vraag of ze van de CIA was. Maar ze zocht en vond onafhankelijke geesten en vrije denkers. Een psychiater die kopstukken van Hamas ontving

die niet wisten wat ze moesten toen ze opeens de macht hadden na de burgeroorlog. Een vrouw in Gaza die haar haren los laat wapperen, wat Hamas daar ook van vindt. Een politicoloog die geen blad voor de mond neemt.

Nu ligt er na jaren onderzoek haar boek. “De verdeeldheid van de Palestijnen is heel lang verzwegen of genegeerd,” vertelt ze, in een Amsterdams café. “Dit is het eerste boek over de Palestijnse broederstrijd in het Nederlands. In het Engels is er één boek over.” Haar gerichtheid op de Palestijnen in dit boek is zeer uitgesproken; Israël komt er amper in voor. “We hebben al vijftig jaar over Israël gesproken, het eerste boek van mijn drieluik [zie kader] ging daarover, nu is het tijd om de Palestijnen te bestuderen los van Israël.”

Troeteldieren

Door de Palestijnse interne verhoudingen goed te bekijken, kan de discussie over het Israëliisch-Palestijns conflict verschuiven. “Het is geen geheim dat de Palestijnen de troeteldieren zijn van de westerse media, de politiek, de diplomatie en de ngo’s. Dat op zichzelf is een feit en hierover heb ik geen opvatting. Deze instituties hebben die broederstrijd nooit gesignaleerd of willen signaleren. De miljarden blijven in die richting stromen. Dat is des te pijnlijker als je bedenkt dat juist de gewone Palestijn, die van de bezetting al

genoeg te verduren heeft, ook van die verdeeldheid het slachtoffer is.”

Historica Van Diggele trekt lange lijnen in dit boek, van de tijd van het Britse mandaat tot het heden. “De uitspraak ‘We haten elkaar meer dan de Joden’ geeft precies weer wat er speelt, en dat geldt niet alleen voor de laatste tien jaar, maar voor de afgelopen honderd jaar. Psychiater Sarraj uit Gaza-stad heeft dat in een interview met mij, namens veel Palestijnen, durven zeggen en hiermee heeft hij de huidige en historische situatie benoemd en het juiste gewicht gegeven.”

Van Diggele beschrijft de verdeeldheid van de Palestijnen vanaf de jaren twintig. Moefti Mohammed Amin al-Hoesseini, die het verzet tegen de Britten en de zionisten leidde, stond tegenover de Nasjasjibi’s. Die familie van grootgrondbezitters wilde samenwerken met de zionisten; dat zou goed zijn voor de ontwikkeling van het land. Toen al merkte een Palestijn op dat de haat van de Nasjasjibi’s voor de Hoesseini’s en omgekeerd groter was dat de Arabische haat voor de Joden. De gematigde Nasjasjibi-familie verloor de strijd. “Het zijn steeds de gematigde Palestijnen die het onderspit delven, tot op de dag van vandaag,” zegt Van Diggele.

Seculier nationalisme stond in de jaren dertig tegenover islamitisch geïnspireerd verzet, zoals Fatah nu tegenover Hamas staat. Maar de Palestijnse vetes zijn ook een stammenstrijd waarbij

loyaliteit aan de eigen groep belangrijker is dan het gezamenlijke doel: de strijd tegen de bezetter of het opbouwen van een eigen staat. Er heerst een cultuur van angst, vol complottheorieën, slachtofferdenken en een alles-of-nietsmentaliteit.

De verdeeldheid aan Joodse kant, die Van Diggele eerder bestudeerde, is ook groot. Maar er is zeker een belangrijk verschil. “Ondanks onderlinge twisten bleef bij hen het gezamenlijk doel overeind.” De Palestijnen slagen daar niet in. Zelfs hun belangrijkste politieke organisaties Fatah en Hamas zijn gefragmenteerd. En dan zijn er nog de rivaliserende bewegingen, van communisten tot jihadisten. Wie inzoomt op deze maatschappij ziet steeds meer breukvlakken.

Weggepest

Nog een constante die uit het boek naar voren komt zijn de slechte leiders. Hoesseini sloot zich aan bij de nazi's. Zijn Jodenhaat, radicalisme en alles-of-nietsdenken zijn nog voelbaar, schrijft Van Diggele. Yasser Arafat was meedogenloos tegenover tegenstanders, corrupt en egoïstisch. Hij koos voor zijn eigenbelang en niet voor dat van zijn volk toen hij het verdrag van Oslo met Israël sloot. “Dat was een ramp voor de Palestijnen. Wie wil er een land dat verdeeld is in zones A, B en C?” Maar Arafat kon zich daarmee uit zijn geïsoleerde situatie redden en terugkeren naar Palestijns gebied. Hij nam zijn vertrouwelingen mee, die beloond werden met belangrijke functies. De leiders van de Intifada, die zich tot rivalen van Arafat hadden ontwikkeld, werden op een zijspoor gerangeerd. Hij beheerde de geldstromen. Per maand ging er acht miljoen dollar naar Arafat, aldus Van Diggele.

Zijn opvolger Mahmoud Abbas is in de ogen van Van Diggele eerder slechter dan beter. De enige leider die er goed vanaf komt is Salam Fayyad, premier van 2007 tot 2013. Ze noemt hem ‘de messias die de Palestijnen niet kregen.’ Hij probeerde de Palestijnse staat en economie op te bouwen, ondanks de bezetting. Een staat was geen recht, maar een plicht, stelde hij. Dat ging in tegen het beeld van de Palestijnen die maar lijdzaam alles ondergaan. Maar Abbas heeft hem weggepest, zegt Van Diggele. Weer een kans gemist.

Sindsdien is de situatie erop achteruit gegaan. “Abbas lijkt gematigd maar is uiteindelijk een dictator.” Hij treedt steeds harder op tegen een groeiende groep tegenstanders. Alleen de mensen die daar direct belang bij hebben, willen nog dat hij aanblijft, zegt Van Diggele.

De buitenwereld bekommert zich amper om de interne situatie op de Westelijke Jordaanoever. “Abbas houdt zich met hulp van Israël staande. Regeringsfunctionarissen van Fatah die overdag in een café zitten en daar antisemitische taal

bezigen, werken ‘s avonds met Israël samen tegen Hamas. Zo bizar is het.”

De Europese Unie is nog steeds een belangrijke financier van de Palestijnse Autoriteit. “Dat geld houdt een autocratisch regime met sterk dictatoriale trekken in stand. Het parlement is al jaren niet bijeengekomen.”

Crisismanagement

Verweven in het boek zitten haar persoonlijke observaties van het dagelijks leven in Ramallah. In haar huurappartement is bijna alles net niet stuk, meubels en gebruiksvoorwerpen worden met plakband bij elkaar gehouden. Alsof men wacht op het einde van de bezetting voor er iets gerepareerd of vervangen kan worden. Ze schrijft over de gaten in de wegen, de chaos in het verkeer en over de nationale drug van Gaza, Tramal, een pijnstillertje die door dertig procent van de jonge mannen wordt geslikt.

Gaza en de Westelijke Jordaanoever zijn nu twee aparte werelden die niet meer samenkomen, zag Van Diggele. In Gaza draait het om Hamas, salafisten, de smokkeltunnels, Egypte. De Westelijke Jordaanoever, zeker Ramallah, is mondainer, met zijn cafés waar een drankje soms duurder is dan in Tel Aviv of Amsterdam. Maar buiten die wereld van rijke Palestijnen en ngo's keren steeds meer gewapende groepen en milities zich tegen Fatah en Abbas, waardoor de toestand daar gevaarlijker wordt.

Een onafhankelijke Palestijnse staat behoort niet meer tot de mogelijkheden door deze ernstige tweedracht in de Palestijnse samenleving en het Israëliëse nederzettingenbeleid, schrijft Van Diggele. De internationale diplomatie, die dit nog wel als oplossing ziet, jaagt een schim na. Van Diggele vraagt om ‘realiteitszin.’ “Die verdeeldheid is verlamdend en gevaarlijk. Er zijn overal wapens. Het is gevaarlijk voor de gewone Palestijn. Er hoeft maar iets te gebeuren of de boel ontploft.”

Hoe nu verder, zijn er nog lichtstraaltjes? Van Diggele moet een beetje wrang lachen om die vraag. “Dat is zo interessant. Iedereen wil altijd ‘de oplossing’. Mensen willen graag een beetje hoop. Maar goed crisismanagement is nodig. Alle schikkingen zijn tijdelijk, van een paar dagen tot drie maanden. De pogingen tot verzoening tussen Fatah en Hamas zijn steeds futiel gebleken. Maar de internationale gemeenschap ziet het steeds hoopvol tegemoet. Het is bijna surrealistisch zoals er soms over gesproken wordt.” ■

We haten elkaar meer dan de Joden verschijnt op 10 oktober bij Athenaeum (Paperback €22,50 e-book €14,99).

Op 15 november wordt in De Balie over dit onderwerp een debat georganiseerd.

Drieluik

We haten elkaar meer dan de Joden is het laatste deel van een drieluik dat Els van Diggele schreef over broederstrijd in Israël en de Palestijnse gebieden. In *Een volk dat alleen woont* (2000) beschreef ze de *Kulturkampf* om de Joodse identiteit in Israël, vooral tussen vrome en seculiere Joden. Ze verwachtte dat die kloof de jaren daarna meer op de voorgrond zou treden. Ze richtte haar blik daarna op de vetes tussen de vele stromingen van het christendom in Israël en deed daar verslag van in *Heilige ruzies* (2008). Een van haar conclusies was dat die conflicten niet gemakkelijk zijn bij te leggen.

